

KÁROLY VERESS

PHILOSOPHICAL TOPICALITY OF APPLICATION

Károly Veress

Babes-Bolyai University, Faculty of History and Philosophy, Department of Hungarian Philosophy, Center for Applied Philosophy, Cluj, Romania.

Email: veresskaroly53@gmail.com

Abstract: The text develops the ideas of philosophical application, taking into account various philosophical traditions, the most significant ones being the hermeneutical and the postmodern tradition. Therefore, the author's conclusion is that the hermeneutical practice of application has the chance of bringing philosophy closer to human condition in the most adequate form for present-day conditions, as applied philosophy.

Key words: applied philosophy, postmodernism, hermeneutics, globalization, philosophical tradition.

ACTUALITATEA FILOSOFICĂ A APLICĂRII

Rezumat: Textul dezvoltă ideile aplicării filosofice, luând în considerare diverse tradiții filosofice, cele mai semnificative fiind tradiția hermeneutică și cea postmodernă. Astfel, concluzia autorului este că practica hermeneutică a aplicării are șanse de a aduce din nou filosofia aproape de condiția umană, în forma sa cea mai adecvată pentru condițiile actuale, deci ca filosofie aplicată.

Cuvinte-cheie: filosofie aplicată, postmodernism, hermeneutică, globalizare, tradiție filosofică

Aplicarea în context filosofic este un termen polisemantic.

Pe de o parte – în sensul său mai tradițional – *aplicarea* poate fi concepută ca proces obiectual: utilizarea unui *aplicabil* (obiect activ), realizat prealabil într-un anumit mediu, în rezolvarea ulterioară a unei probleme (obiect pasiv) într-un alt mediu. Această semnificație a aplicării este prezentă în general în abordările moderniste, epistemologice, înțelegând prin aplicare folosirea unui bagaj de cunoștințe deja existente în soluționarea unei probleme teoretice sau practice apărute. Aici cunoașterea și aplicarea se leagă între ele sub forma unor secvențe succesive ale unui șir linear de operații organizat conform logicii acțiunii instrumentale. Momentul aplicării nu urmează în mod necesar din esența aplicabilului, aceasta poate să aibă sau să nu aibă loc. Acest înțeles al aplicării se manifestă în distincția între științele teoretice și științele aplicate, cele din urmă bazându-se pe aplicarea rezultatelor teoretice produse în prima categorie.

Pe de altă parte, aplicarea poate fi concepută și ca un proces fără obiect. Această modalitate de abordare a problemei aplicării este caracteristică mai mult hermeneuticii filosofice. În context hermeneutic, aplicarea este concepută ca modul de ființare a aplicantului în procesul eficacității istorice în care aplicatul se produce tocmai sub forma unor modificări esențiale produse asupra aplicantului însuși. Aplicantul și aplicatul nu se separă unul față de celălalt sub forma a două ființe distincte, ci articularea lor se realizează în cadrul unuia și aceluiasi proces al ființării. Aici, aplicarea urmează direct din esența aplicatului, fapt ce se exprimă cel mai bine în teza hermeneutică a unității între interpretare–înțelegere–aplicare. Înțelegerea unui sens, oricât de abstract și general ar fi, presupune totdeauna o situație concretă a interpretărilor și se dezvoltă datorită acțiunii condițiilor particulare ale acestei situații. Astfel, sensul comprehensibil este în același timp și *sensul aplicat* asupra situației de interpretare, iar înțelegerea este văzută ca o concepere a sensului în concretețea unei situații particulare este în același timp și aplicare. Cunoașterea se poate realiza și atunci când nu duce direct la aplicarea noilor cunoștințe, în schimb înțelegerea nu este posibilă fără aplicare. Înțelegerea este orientată spre dezvoltarea a ceea ce se întâmplă, iar participanții la orice astfel de întâmplare – oricât de larg ar fi cercul

său de cuprindere – suntem noi înșine, cuprinși în situațiile noastre existențiale, politice, culturale trăite în condiții concrete și particulare.

În contextul modernității europene, denumirea de „filosofie aplicată” se referă, în general, la acele procedee filosofice în care anumite concepții filosofice gata elaborate sunt utilizate pentru dezvăluirea, înțelegerea, argumentarea sau rezolvarea unor probleme (existențiale, etice, politice etc.) specifice, sau în care anumite metode și tehnici filosofice elaborate pe plan teoretic sunt introduse în cercetarea unor probleme de regulă nefilosofice. Această accepțiune a filosofiei aplicate este în concordanță cu disciplinarizarea și profesionalizarea filosofiei sub influența idealului științific pozitivist. Astfel iau naștere unele filosofii profesionalizate precum filosofia moralei, filosofia artei, filosofia politică, dar în mod similar putem vorbi și despre filosofia comunicării, a mediului, despre diferitele etici aplicate etc.

În cadrul acestor discipline filosofice considerate ca „aplicate”, perspectiva universalistă a filosofiei și sistemul presupuzițiilor și categoriilor filosofice este transformat într-un cadru metodologic artificial ce urmează să fie aplicat asupra unor conținuturi empirice concrete. Rezultatul va ieși sub forma unei „științe” concepută ca filosofie aplicată, cum arată de multe ori și denumirea unor asemenea produse, în care se exprimă în mod expres însușirea statutului de disciplină științifică (vezi dispariția treptată a graniței între filosofia cognitivă și știința cognitivă, contopirea lor în fenomenul general al Cogniției). Așadar, termenul de „filosofie aplicată” desemnează tot mai mult un mod (moduri) de a fi disciplinarizat și profesionalizat al filosofiei în care filosofia și aplicarea se află într-o (de)limitare reciprocă. Punctul de vedere filosofic și modalitatea de abordare filosofică se dizolvă în sistemul normativ al cercetării științifice empirice, fapt datorită căruia devine problematică tocmai calitatea *filosofică* a filosofiei aplicate.

În contextul postmodernismului se modifică esențial nu numai modul de a face filosofie ci și discursul asupra filosofiei și conștiinței de sine a acesteia. Conform concepțiilor coincidente ale unor gânditori ca Lyotard sau Rorty, cultura produsă în mediul conversației (*culture conversationelle*) este o cultură *post-filosofică*. În acest mediu cultural nu mai apar probleme filosofice propriu-zise, filosofia nu mai dispune

de „propriul” domeniu ca proprietate exclusivă, și ea nici nu se mai poate sprijini pe o metodă cuprinzătoare care să poată oferi temei legitim unor investigații pur (specific) filosofice.

Datorită cotiturii postmoderniste, problema filosofică a aplicării, împreună cu problematica filosofiei aplicate, intră într-o nouă modalitate de abordare. Astăzi devin tot mai rare acele încercări care sunt orientate spre elaborarea unor concepții filosofice ce oferă explicații și interpretări cuprinzătoare asupra ființei și lumii. În locul acestora avem de a face mai mult cu conviețuirea unor orientări, poziții, paradigme filosofice limitate, în cadrul cărora și problema aplicării poate căpăta sensuri multiple, și se produc concepții diferite privind esența și statutul filosofiei aplicate. Totuși, alegerea între acestea nu este total aleatorie, nici nu reprezintă neapărat o opțiune ideologică, ci mai degrabă dispune de o motivație existențială și culturală.

Ca un aport semnificativ al concepției postmoderniste putem constata intrarea unor teme periferice în centrul investigațiilor filosofice. Noile experiențe legate de mediu, de medicină, de populație, de identitate, de migrație, de tehnică, de virtualitate, de comunicare, de muncă, de sexualitate, de biologie, de genetică, de arte necesită noi modalități de cercetare și produc o serie de întrebări existențiale, culturale, politice ce trec dincolo de orizontul unor concepții etice, deontologice tradiționale. De asemenea, întrebările produse la suprafețele de întâlnire ale unor discipline delimitate trec dincolo de limitele profesionalismului practicat. Modalitățile de interpretare a noilor experiențe și căutarea răspunsurilor la întrebările recent apărute necesită tot mai mult intervenții filosofice, și nu numai pe plan teoretic ci mai degrabă în sens *aplicativ*.

Experiențele noastre dobândite în lumea actuală pretind tot mai mult o deschidere existențială, socială și culturală a filosofiei. Pretenția filosofiei de a fi recunoscută, conform tradiției sale milenare, ca o formă de conștiință dominantă între celelalte forme de conștiință bine integrate sub aspect social și cultural în societatea contemporană se compensează tot mai mult cu pretenții opuse: și provocările actuale pe plan social, politic, cultural necesită tot mai mult abordări filosofice eficiente. Se observă o transformare lentă, dar sigură, în raportarea

publicității față de filosofie, cerând totodată și din partea filosofiei o deschidere și raportare pozitivă față de sfera publică. Tocmai prin aceste transformări se pot deschide căile de integrare socială și culturală a activității filosofice, căi purtătoare ale șanselor viitoare ale filosofiei.

Toate aceste modificări și transformări cer totodată și schimbarea raportării față de sine a filosofiei și a activității filosofice, sub mai multe aspecte. Cu cât se fac mai mult eforturi ca filosofia, dincolo de preocupările sale teoretice tradiționale, să se realizeze și ca manifestare atitudinală, comportamentală în societate, cu atât mai mult cresc șansele apropierei filosofiei teoretice de filosofia practică, fapt ce poate să aibă efecte benefice și asupra distrugerii treptate a prejudecăților înrădăcinate privind caracterul exclusiv abstract și speculativ al filosofiei. La fel, pot acționa stimulat în sens pozitiv asupra acestor procese creșterea eficienței critice a activității filosofice, sau creșterea vizibilității publice a responsabilizării filosofiei și a responsabilității filosofului față de fenomenele contemporane. Toate acestea își găsesc sursa energetică și motivația rațională în practicarea filosofiei ca filosofie aplicată.

În zilele noastre, eforturile globalizatoare orientate spre cuprinderea în rețele tot mai extinse a sensurilor dispersate și a semnificațiilor dizolvate reproduc, acum pe scară mondială, mecanismele alienatoare ale structurilor și sistemelor constituite conform principiilor raționalității dominante caracteristice perioadei modernității.

Poziția și concepția hermeneutică se califică pe paleta filosofiei contemporane ca una capabilă de a produce eforturi eficiente în vederea evidențierii și reevaluării principiului și experienței concretului și a particularului față de rolul dominant al generalului și universalului raționalității globalizatoare. În perioada dispersării sensului, hermeneutica încearcă o restructurare și reconstrucție a sensului căutând noi modalități ale dialogului cu tradiția. Pentru omul disperat, cuprins și pierdut în strângerea rețelelor globalizării, hermeneutica încearcă reorientarea activității filosofice spre redarea sensului lumii proprii ca lume adevărată, edificată dinspre interioritatea intensivă a ființării umane între condiții existențiale, culturale concrete și parti-

culare. În această perspectivă, activitatea filosofică efectivă și eficientă nu se poate realiza altfel decât sub forma aplicării în sensul hermeneutic al cuvântului, și nu poate să fie altceva decât filosofie *aplicată*. Practica hermeneutică a aplicării are șanse de a aduce din nou filosofia aproape de condiția umană, în forma sa cea mai adecvată pentru condițiile actuale, deci ca filosofie aplicată.

În numele Centrului de Filosofie Aplicată felicităm cu bucurie pornirea pe drum a unei reviste filosofice, cu numeroase deschideri inter- și transdisciplinare, ce se angajează la aducerea în sfera publică a activităților de filosofie aplicată, și ne exprimăm încrederea totală față de bunele intenții ale inițiatorilor de a propaga cu succes și de a face accesibile într-o sferă tot mai largă rezultatele cercetărilor de filosofie aplicată.